

Политическите партии в Република България – критерии за класификация.

След установяване на комунистическа диктатура у нас се близо половин век се прекъсват всякакви плуралистични изяви и ако ги има се санкционират.

След падането на комунистическия режим в българското обществено пространство бързо се стига до консенсус, относно плурализма на партийната система. В резултат на това се създават редица политически институции. Трудно е да се каже коя формация постави началото на плуралистичното движение у нас след демократичния прелом.

Съюзът на демократичните сили бе създаден като наследник на т нар. Зелена партия. Той обединяваше носителите на нови и демократични идеи и бе в основата на свалянето на режима.

Либерално – демократическата партия в България бе създадена през декември 1989 год. Тя се опираше на национал – патриотичните сили на народа и се обяви за наследникна либералната и демократическата партия, начело със Стамболов, Каравелов и Славейков. В платформата ѝ е записано, че партията си поставя за цел установяването на такъв тип икономика, която се определя от преимущественото развитие на частната собственост, и в която чуждият капитал е допуснат само в границите на разумния протекционизъм. Партията бе за създаване на правова държава, с опростена справедлива данъчна система.

Народнолибералната партия “Стефан Стамболов” е основана също съвсем в началото на прехода към демокрация у нас и се опитва да възстанови партията на либералите – стамболовисти. Партията се застъпва за политика на национална независимост и поставяне на националните интереси над всичко в политиката, за свободна пазарна икономика със социални гаранции, строга и стимулираща данъчно – кредитна политика.

Българска партия Либерали е пряк политически и юридически наследник на Клуба за подкрепа на гласността и преустройството в България, който беше основан на 3 ноември 1989 година в 65-а аудитория на Софийския университет. В приети и огласени

документи Българска партия Либерали не е заявила себе си за приемник на някоя конкретна политическа организация отпреди 9 септември 1944 година. Партията има по-обща претенция: да е продължител на делото на всички българи, които са искали България да стане процъфтяваща, демократична, либерална държава.

Общото между партийните институции в началото на 90-те години на XX век е, че те се обявяват за пазарна икономика, стимулиране на частната собственост и инициатива. Не се наблюдават обаче, заложили принципите на свобода на индивида, абсолютизиране на неговия свободен личен избор, като основна опора на демокрацията. Истината е, че тези структури не можаха да предложат реална идейна платформа за трансформиране на икономиката от командна към пазарна без толкова остри съпътстващи трусове, характерни за България след 1990 година. Никоя от тези ранни структури, с изключение на либералите на Желю Желев не говори за евроинтеграция и вписване в европейското политическо пространство. За това става въпрос в България доста по – късно. Ето защо, нито една от ранните политически институции в България нямаше мащабно обществено и парламентарно влияние, дори и в структурите на създадената коалиция на Съюза на демократичните сили. Това твърдение обаче, само по – себе си съвсем не означава, че в България след 1990 година не проникнаха демократични идеи в политическото, общественото и особено в икономическото пространство.

Либерализирането на цените, гарантиране на правата на малцинствата, опити за премахване на държавните монополни обединения, премахване на държавния монопол върху валутната и външната търговия, в по – късен план постепенното навлизане и стимулиране на частни фондове в държавното осигуряване са институции на либералната идеология, които с прехода към пазарна икономика се настаниха трайно в българското обществено и политическо пространство. Тенденцията бе в процеса на евроинтеграция, чрез взаимодействие с европейските либерални институции да се ограничи намесата на държавата, да се гарантира свободния избор на индивида, както и неговите конституционни права.

В този смисъл, възниква въпросът - как може да се класифицира българското политическо пространство у нас, след началото на прехода към демокрация.

В хода на прехода, в България се разгърна широка палитра от обществени проекти, която е аналогична на европейското политическо пространство. Може да се каже, че към началото на XXI век в България са налице всички съществуващи в страните на Европейския Съюз основни политически програми: от ляво до дясно. Дълго време, особено в началото на прехода, съществуваше несъвпадение между възприетите

европейски политически етикети и характера на нововъзникналите играчи в българското политическо пространство.

Така например, в европейското партийно пространство, съществуват различни критерии за определяне на самата партия.

Разграничаване според степента на организация:

Избирателна партия: При първоначалното възникване на партиите, те притежават малко членове. Почетни граждани се обединяват неангажиращо и често упражняват въздействие от службите, които заемат (партии на влиятелни кръгове). В днешно време по-скоро става дума за избирателни партии. С това се има предвид това, че броя на избирателите в сравнение с членовете е неотносително висок. Обвързаността към партия в повечето случаи е рядко изразена.

Членски партии: За разлика от гражданските партии, които в чести случаи се сформират от парламентарни фракции, партиите на работниците разполагат достатъчно рано с твърдо установен и добре организиран партиен апарат и притежават относително по-голям дял членове (масова партия). Членската партия, според израза, който се наложи в днешно време, показва значително по-голяма степен на организация. По този начин голяма част от нейните разходи се покриват от членските вноски.

Разграничаване според обществено-политическите цели:

Националистически партии: Отхвърляйки демократичните правила, те проповядват идеята за националистическото благо, което често се свързва с една мъглява народностна идеология и расистки представи. Причините за "болнавостта на света" се виждат в либерализма и комунизма.

Консервативни партии: Те се стремят към това, да запазят "съхраненото" или съответно да го възстановят. По тези причини те са скептично настроени спрямо новостите и

промените, но наблягат на това, че традиционните принципи не могат трайно да се наложат без сериозни реформи.

Либерални партии: Те се основават на правата на свобода на индивида и наблягат на цялостта на правовата държава. Отхвърля се превръщането в обществена собственост на средствата на производство.

Социал-демократически партии: Те се стремят към социална справедливост и почиват на социално равенство между хората политически строй, и се ангажират предимно с икономически по-слабите.

Комунистически партии: Независимо от (евентуалното отрицателно) мнение на мнозинството сред населението, те се превъплъщават във водещата си политическа роля на "авангард" на обществения напредък и пропагандират диктатурата на пролетариата.

Разграничаване според сферата на политическото влияние:

Народна партия: Тя се опитва да вземе под внимание интересите и потребностите на всички групи сред населението, не обхваща определени слоеве сред населението, а интегрира възможно най-много граждани. Това естествено не означава, че народната партия не поставя акценти в структурата на членовете и избирателите. Идеологическите възгледи играят второстепенна роля за програмата на една народна партия

Партии по интереси: Те са подчинени на интересите на една строго определена (например социална, професионална, регионална) група и не нямат претенцията, да са в еднаква степен избираеми от всички групи сред населението. Партийната програма тук е много силно изразена. Един вид партия по интереси представлява и класовата партия.

Разграничаване според отношението спрямо политическата система:

Утвърждаващи системата партии: Те одобряват политическата система, в която са дейни. Те насочват усилията си за стабилизиране на политическото устройство, както и за постоянното му усъвършенстване чрез реформи.

Отричащи системата партии: Те не приемат принципите на съответната система. Най-късно след поемането на властта те вече не спазват установените правила. Те или издават забрана за съществуването на другите партии, или ги превръщат в партии-сателити

Разграничаване според функциите в политическата система:

Управленска партия: Това е партията- победител от изборите и до следващите избори определя членовете на правителството. Може да съществуват различни управленски партии, които заедно, като коалиция, представляват управлението

Опозиционна партия: Това е партията, която е загубила при изборите, и която представлява опозиция в парламента. Разбира се, може да има различни видове опозиционни партии, чиято цел е да препоръчат себе си на избирателя, представяйки алтернативи за следващите избори.

В началото на прехода, класическите линии на политическа диференциация (ляво-дясно, демокрация- авторитаризъм, консерватизъм-либерализъм, социализъм-лесеферизъм) не бяха адекватни на българската политическа действителност. Това пораждаше често недоразумения и очевидни несъответствие между партиите от Европейския Съюз и българските им аналози, които в много случаи възприемаха европейски партиен етикет от прагматични съображения.

През последните години обаче, се наложи процес на изясняване на идеологическото и политическото пространство като основен използван критерий беше съответствието с европейските понятия на политическа диференциация. Проведената напоследък дискусия в различни сектори на политическото пространство доведе до формулирането на основата на европейските критерии на няколко влиятелни

политически проекта: социалдемократически, християндемократически, социалистически и либерален.

Трябва да се отбележи, че европейските стандарти в политическия живот се възпроизвеждат в тези политически проекти от самото начало, че авторите на новоприетите харти, конвенции и други програмни документи се стремят да се доближат максимално до европейските им аналози, а не да се опитват да противопоставят българската политическа традиция на европейските политически модели. Това се отнася и до такава специфика на българската политическа традиция, каквато е земеделското движение, както и до по-новите политически формации като ДПС или ВМРО.